

„სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის გეოსტრატეგიული როლი ჩრდილო-ატლანტიკური ალიანსისა და მისი პარტნიორი ქვეყნებისთვის

პოლკოვნიკი სერგო თევზაძე¹

ვახტანგ მაისაია²

პოლკოვნიკი ზურაბ ხუროშვილი³

<https://doi.org/10.61446/mp.4.2025.9730>

აბსტრაქტი

ნაშრომში „სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის გეოსტრატეგიული როლი ჩრდილო-ატლანტიკური ალიანსისა და მისი პარტნიორი ქვეყნებისთვის“ განხილულია ზემოთ აღნიშნული რეგიონების უსაფრთხო განვითარებისა და სტაბილურობის შენარჩუნების მიმართულებით საერთაშორისო ორგანიზაციების აღნიშნულ პროცესებში ჩართულობის ხარისხი და ძალისხმევა, მათი ინტერესები და მიზნები, შესაძლო წარმოშეებული საფრთხეები და რისკები. ყურადღება გამახვილებულია, ასევე არარეგიონალური აქტორების პოლიტიკურ, სამხედრო-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებზე, რაც მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს შავი ზღვის აუზის და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების უსაფრთხოების გარემოზე და მათ სტაბილურობაზე.

ნაშრომის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს სამომავლო შედეგებზე ორიენტირებული საქმიანობის შესწავლა და ანალიზი, რაც დაგეგმარება კონკრეტული და მნიშვნელოვანი მოვლენების გამოკვეთასა და მათ არსობრივ იდენტიფიცირებაში, სხვა პარალელურად განვითარებულ მოვლენებთან მიმართებაში. განხილვაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა რეგიონში, მუდმივად არსებულ ტურბოლენტურ ვითარებას, რომელსაც ქმნის სხვადასხვა გარე აქტორების ინტერესების თანხვედრა ან გადაკვეთები, სამხედრო კონფლიქტები, ახლად შექმნილი ეკონომიკური ზონები, სახელმწიფოთა პოლიტიკური მისწრაფებები, სტრატეგიული მნიშვნელობის სატრანსპორტო მარშრუტები და ენერგო რესურსების გამტარი დერეფნები. რეგიონის სტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარე, რაც გულისხმობს ცენტრალური აზიიდან ევროპის მიმართულებით ენერგო რესურსების გადაზიდვის მოკლე და ხელსაყრელ, სტაბილურ და საიმედო სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო ხაზების არსებობას, უმთავრეს გამოწვევას წარმოადგენს და კრიტიკულ მნიშვნელობას სძენს აღნიშნული რეგიონის ქვეყნებში უსაფრთხოების სექტორის გაძლიერებას და მათ სტრატეგიულ მხარდაჭერას, ქმედითუნარიანობის ამაღლებისა და შენარჩუნების თვალსაზრისით.

ნაშრომის განხილვისას ყურადღება ეთმობა სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონის სახელმწიფოთა პოლიტიკურ, სამხედრო-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებს. მათ შორის, არსებულ ან მომავალში შესაძლო ჩამოყალიბებულ ალიანსებს, ეკონომიკური და სამხედრო ინტერესების გათვალისწინებით, რაც გულისხმობს განხორციელებული და მომავალში განსაზღვრული მეგაპროექტებისთვის უსაფრთხო და სტაბილური გარემოს უზრუნველყოფას, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობით და უსაფრთხოების ერთიანი სისტემის შექმნის თვალსაზრისით. ნაშრომის ორიგინალურობას და სამეცნიერო სიახლეს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ პირველად გამოკვეთილია სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის რეგიონის არაინდენად გეოპოლიტიკური, არამედ გეოსტრატეგიული ანუ სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობა და რაობა, რაც ასე მნიშვნელოვანია აღნიშნული სივრცეების ოპერატიულ-სტრატეგიულ კუთხით წარმოჩენაში და

¹ კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერებათა სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამის დოქტორანტი;

² კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პროფესორი პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი;

³ თავდაცვის ატაშე უნგრეთის და ხორვატიის რესპუბლიკებში

სამხედრო ოპერაციების და საბრძოლო მოქმედებების სამხედრო ანალიტიკური კონტექსტში შესასწავლად. ამას გარდა, ნაშრომის უნიკალობას შეადგენს ისიც, რომ გაანალიზებულია ბოლო პერიოდში მომხდარი სამხედრო კონფლიქტები.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში განხილულია აღნიშნული რეგიონის მზარდი პოტენციალით დაინტერესებული ქვეყნების მიზნები და ამისათვის მობილიზებული ინვესტიციები ინფრასტრუქტურულ მეგაპროექტებში და უსაფრთხოების სექტორში. მასში ნათლად არის წარმოჩენილი რეგიონის სტრატეგიული მხარდაჭერისა და შესაძლებლობების ზრდის ტენდენციები, როგორც სამხედრო, სამხედრო-პოლიტიკური, ასევე ეკონომიკური და ფინანსური სარგებლის მიღების კუთხით, მიმდინარე პროცესებში მონაწილე ყველა სუბიექტისათვის, რამაც საბოლოო ჯამში უნდა შექმნას უსაფრთხოების უპრეცედენტო გარანტიები შავი ზღვის აუზის გარკვეული სახელმწიფოებისთვის.

საკვანძო სიტყვები: უსაფრთხოება, სტაბილურობა, სტრატეგიული მხარდაჭერა, სამხრეთ კავკასია, შავი ზღვის აუზი, საფრთხეები, საერთაშორისო ორგანიზაციები, სამხედრო სტრატეგია.

The Geostrategic Role of the South Caucasus and the Black Sea Basin for the North Atlantic Alliance and Its Partner Countries

Colonel Sergo Tevzadze⁴

Vakhtang Maisaia⁵

Colonel Zurab Khuroshvili⁶

Abstract

This paper, “The Geostrategic Role of the South Caucasus and the Black Sea Basin for the North Atlantic Alliance and Its Partner Countries,” explores the extent and nature of international organizations’ engagement in promoting secure development and preserving stability within these regions. The study analyzes their strategic interests and objectives, alongside the potential threats and risks that may emerge in the process. Special attention is devoted to the political, military-strategic, and economic agendas of non-regional actors, whose involvement exerts a considerable influence on the security environment and long-term stability of the South Caucasus and Black Sea Basin states.

A significant part of the topic involves the study and analysis of activities oriented toward future outcomes, which helps to identify and distinguish concrete and important developments in relation to other parallel processes. The discussion pays particular attention to the region’s persistently turbulent environment, shaped by the overlapping or intersecting interests of various external actors, military conflicts, newly established economic zones, states’ political aspirations, strategically significant transport routes, and energy transit corridors.

Due to the region’s strategic location—offering short, convenient, stable, and reliable transport and communication routes for transferring energy resources from Central Asia toward Europe—the principal challenge lies in strengthening the security sector of the regional states and providing them with strategic support. This is of critical importance for enhancing and sustaining their capacity to act effectively.

The paper’s originality lies in highlighting, for the first time, the South Caucasus and Black Sea region not only in geopolitical terms but primarily through its geostrategic and military-strategic significance. This approach is essential for assessing the region’s operational-strategic role and for analyzing military operations within a broader security context. Its uniqueness is further underscored by the inclusion of an analysis of recent armed conflicts.

In the concluding part of the paper, we have examined the objectives of countries interested in the region’s growing potential, along with the investments mobilized for large-scale infrastructure projects and the security sector. The analysis clearly highlights the trends of increasing strategic support for the region and the strengthening of its capacities—military, military-political, economic, and financial—benefiting all actors involved in the ongoing processes. Ultimately, this dynamic is expected to create unprecedented security guarantees for certain states of the Black Sea Basin.

Keywords: security, stability, strategic support, South Caucasus, Black Sea Basin, threats, international organizations, military strategy.

⁴Doctoral Student, PhD Program in Political Science, Faculty of Social Sciences, Caucasus International University

⁵ Professor, Faculty of Social Sciences, Caucasus International University Doctor of Political Science

⁶ Defense Attaché to the Republics of Hungary and Croatia

შესავალი

თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებასთან და მსოფლიოში ბუნებრივ რესურსებზე გაზრდილ მოთხოვნილებებთან ერთად მნიშვნელოვნად დაჩქარდა მათი მოპოვების ტემპები, რამაც წარმოქმნა მოპოვებული ენერგო რესურსების მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილში, უმოკლეს დროში და ხელსაყრელი პირობებით მიწოდების საჭიროება. გამომდინარე აქედან აქტუალურ საკითხად რჩება უკვე არსებული სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო ხაზების მოდერნიზაციისა და ალტერნატიული საკომუნიკაციო დერეფნების მოძიების პროცესი. აზია-ევროპის ერთმანეთთან დაკავშირების ყველაზე აქტიური ფაზის დასაწყისად, შესაძლოა, ვივარაუდოთ პოსტსაბჭოური სივრცის რღვევის შემდგომი პერიოდი, რამაც დასავლური ქვეყნებისთვის ათწლეულების მანძილზე დახურული სივრცეები და მიუწვდომელ ქვეყნებზე წვდომის შესაძლებლობები გახსნა. ეკონომიკური სივრცეები, ბუნებრივი რესურსების თავმოყრის ინფრასტრუქტურული და საკომუნიკაციო ხაზების პროექტები, განუსაზღვრელი რაოდენობის ინვესტიციები, უსაფრთხოების სექტორის გაძლიერება და ამ სფეროში მჭიდრო თანამშრომლობა, სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსებობის ხელშეწყობა, ეკონომიკური განვითარება და სოციალური სტაბილურობა წარმოადგენენ მნიშვნელოვან ფაქტორებს, რომლებსაც განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა პერსპექტიული მიმართულებების განსავითარებლად, შემდგომში გარკვეულ გეოგრაფიულ სივრცეებში არსებულ სახელმწიფოებთან მჭიდრო თანამშრომლობისთვის მყარი საფუძვლის შესაქმნელად.

ცალკეულ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობები ან საერთაშორისო ორგანიზაციების დაინტერესება ორგანიზაციის არაწევრ სახელმწიფოების მიმართ, რათქმუნდა განპირობებულია გარკვეული სარგებლის მიღების ინტერესით, რომელიც უდავოდ ორმხრივი უნდა იყოს, რადგან ინტერესების ცალმხრივად წაყენება და მათი გატარება უახლოეს დროში გამოიწვევს მასპინძელი ქვეყნის საზოგადოებრივ უკმაყოფილებას ყველა დონეზე, საბოლოოდ ურთიერთობების გაუარესებით, გაწყვეტით და სანდოობის მნიშვნელოვნად შემცირებით. ინტერესები შესაძლოა მრავალფეროვანი იყოს რაც, რათქმუნდა განპირობებულია ამა თუ იმ სახელმწიფოს

გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, რომელიც განსაზღვრავს ადგილმდებარეობის სტრატეგიულ ჩარჩოს და ანიჭებს მას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. პოლიტიკური, სამხედრო, სამხედრო-პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო-ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული მიმართულებები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ სახელმწიფოთა შორის მეგობრული ურთიერთობების ჩამოყალიბებისა და მშვიდობიანი თანაარსებობის თვალსაზრისით, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა სახის სისტემატიზირებული ღონისძიებების პროცესს.

მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ამგვარ ურთიერთობებში სარგებელი ორივე მხარეს აქვს. მაგალითად, ერთი მხრივ დაინტერესებულ მხარეს დასახული მიზნების განხორციელება (ენერგო რესურსების მიღება, ჩადებული ინვესტიციების უსაფრთხოება, შესასრულებელი ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის სტაბილური გარემოს უზრუნველყოფა) და მეორე მხრივ, მასპინძელი ქვეყნის განვითარება (სამუშაო ადგილები, უსაფრთხოების სექტორის გაძლიერება, ინვესტიციები, საგანმანათლებლო პროგრამები, სხვადასხვა დარგობრივ მიმართულებებში სიახლეების დანერგვის პერსპექტივები, მუდმივი ფინანსური ნაკადები, ქვეყნის უსაფრთხოებისა და დაცულობის დონის ამაღლება და. ა.შ).

ცალკეულ ქვეყნებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობას უამრავი დადებითი მხარე აქვს, თუმცა არსებობს უარყოფითი ასპექტებიც, რაც გულისხმობს ამა თუ იმ რეგიონის სხვა აქტორების დამოკიდებულებას ამგვარი კავშირებისადმი, რომლებიც შესაძლოა არ იზიარებდნენ რეგიონში სხვა უცხო ძალის დასწრებას, რადგან ამან შესაძლოა მათი ინტერესები დააზიანოს ან შექმნას გარკვეული წინაღობები მათი განხორციელებისათვის.

სამხრეთ კავკასიისა და შავი ზღვის აუზის რეგიონების სტრატეგიული დანიშნულების განხილვისას მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს მის გეოგრაფიულ მდებარეობაზე და აქედან გამომდინარე რეგიონში მოთამაშე ყველა აქტორებზე, რომლებიც სრულად თუ ნაწილობრივ ახდენენ ზეგავლენას არსებული ქვეყნების პოლიტიკურ, სამხედრო და ეკონომიკურ პროცესებზე, ასევე თითოეული ქვეყნის

საჭიროებებზე, ამბიციებსა თუ სამომავლო გეგმებზე, რაც იძლევა რეალური სურათის გამოკვეთისა და ანალიზის საშუალებას.

სტრატეგიული მდებარეობა, ამ მდებარეობით დაინტერესებულ სახელმწიფოთა ინტერესების გადაკვეთის წერტილია, სადაც მნიშვნელოვანია მეგობრული და დაბალანსებული ურთიერთობების ჩამოყალიბება, ასევე კარგად გაანალიზებული და შორს გამიზნული გეგმების ფორმულირება, სადაც ყველა მხარეს ექნება სარგებლის თანაბრად მიღების საშუალება. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია უსაფრთხოების, დაცულობისა და ხანგრძლივი სტაბილურობის ფაქტორი, რადგან ინვესტირება ასეთ პირობებში უფრო მიმზიდველია და ხელსაყრელი. ხანგრძლივად სტაბილური გარემოს შექმნისა და ორგანიზებისთვის აუცილებელია ერთობლივი ძალისხმევის მიმართვა ერთიანი უსაფრთხოების სექტორის ჩამოყალიბებისა და მისი მოდერნიზაციისთვის, რამაც მომავალში უნდა შექმნას უსაფრთხოების მყარი გარანტიები განხორციელებული ინფრასტრუქტურული პროექტების შეუფერხებლად ფუნქციონირებისა და ხანგრძლივი დროით სტაბილური გარემოს შენარჩუნების მიზნით, რეგიონის არა მხოლოდ ცალკეულ ქვეყნებში, არამედ მთელ რეგიონში.

ყოველივე ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ მსოფლიოს განვითარებული და ინდუსტრიული სახელმწიფოების მიერ ამა თუ იმ რეგიონით დაინტერესება მიმართულია შედეგობრივ მიზნებზე, რომლებიც ითვალისწინებს არა მხოლოდ ფინანსურ სარგებელს, არამედ გავლენების გაფართოვებას პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო მიმართულებებით. გავლენების გაფართოვების თანმდევია კონკრეტულ გეოგრაფიულ ტერიტორიებზე პროგრესული პროცესების ხელშეწყობა სხვადასხვა დარგობრივ მიმართულებებზე, თუმცა ამგვარი პროგრესული პროცესები შესაძლოა რეგიონით დაინტერესებული სხვა სახელმწიფოების გაღიზიანების მიზეზიც გახდეს, წარმოშვას სხვადასხვა სახის რისკის ფაქტორები, შექმნას ხანგრძლივი დაძაბულობის კერები და ხელი შეუწყოს შეიარაღებული დაპირის-პირების გაღვივებას.

ძირითადი ნაწილი

პოსტ-საბჭოური სივრცის რღვევის შემდგომ სამხრეთ კავკასიასა და შავი ზღვის აუზის გარკვეული ქვეყნების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო ცხოვრებაში რადიკალური ცვლილებების ხანა დაიწყო, რამაც სუვერენული სახელმწიფოების დამოუკიდებლად არსებობისა და განვითარების აუცილებლობა განაპირობა. არსებობასა და განვითარებაში საბჭოური წყობიდან სხვა პოლიტიკურ წყობაზე გადასვლა იგულისხმება, ეკონომიკის ნულოვანი საწყისებიდან შექმნის ურთულესი პროცესების გავლა, სახელმწიფოებრივი თავდაცვისა და უსაფრთხოების ხელახალი და მრავალმხრივი სტანდარტების შემუშავების პროცედურები, საგარეო პოლიტიკის რადიკალურად განსხვავებულ ჭრილში წარმოების სპეციფიკური მიმართულებები. მოულოდნელმა გარდატეხებმა და ამ გარდატეხების მიმართ მოუმზადებელმა სახელმწიფოებმა ეკონომიკური კოლაფსის, სამოქალაქო ომების და სახელმწიფოთა შორის შეიარაღებული კონფლიქტების სახით მემკვიდრეობაში თითქმის განადგურებული ქვეყნები მიიღეს, რამაც უფრო დაამძიმა მათი ისედაც ყოველ მხრივ კრიზისული მდგომარეობა. ამგვარი ვითარება, რა თქმა უნდა არც განვითარებული დასავლური ქვეყნებისთვის აღმოჩნდა სახარბიელო, რადგან ყოველივე ამან წარმოშვა დიდი მიგრაციული ნაკადები, ჰუმანიტარული მისიების საჭიროებები და კრიმინალის ზრდის ტენდენციები. აღნიშნულ ნეგატიურ პროცესებთან გასა-მკლავებლად საჭირო გახდა დიდი მოცულობის ფინანსური ნაკადების გამო-თავისუფლება, შექმნილი ვითარების დასტაბილურებისათვის, კერძოდ საომარი მოქმედებების ლოკალიზების, ეკონომიკური კოლაფსის განეიტრალებისა და პოლიტიკური კრიზისის აღმოფხვრის მიმართულებით.

ყოველივე ზემოთ აღწერილმა, არც თუ ისე შორეულ წარსულში განვითარებულმა მოვლენებმა დასავლური ქვეყნების და საერთაშორისო ორგანიზაციების დიდი ყურადღება მიიპყრო, რამაც განაპირობა სხვადასხვა შედეგებზე ორიენტირებული დასავლური ინტერესების ფორმირების პროცესი. ეს პროცესები მიმართული იყო სახელმწიფო ინსტიტუტების ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის, უსაფრთ-

ხოების სექტორის შექმნისა და თავდაცვისუნარიანობის ამაღლებისათვის, ეკონომიკური პროგრესის ხელშეწყობისა და სტაბილური გარემოს უზრუნველ-ყოფისათვის.

შავი ზღვის აუზის და სამხრეთ კავკასიის რეგიონი წარმოადგენს მნიშვნელოვან გეოსტრატეგიულ სივრცეს, სადაც ხდება რუსეთის ფედერაციისა და დასავლური ცივილიზაციის ინტერესთა გადაკვეთები, რადგან რეგიონი წარმოადგენს ევროპისა და აზიის დამაკავშირებელ დერეფანს. დასავლური საერთაშორისო ორგანიზაციები-სა და მათ შორის ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის მიერ, აღნიშნული რეგიონი განიხილება ენერგორესურსების ალტერნატიულ სატრანზიტო მარშრუტად პოლიტიკურად არასტაბილური რუსეთის ფედერაციის გვერდის ავლით, რომელიც მუდმივად მანიპულირებს ენერგო რესურსების მიწოდების საკითხით ევროპასთან მიმართებაში. თუმცა, რეგიონი მხოლოდ ენერგორესურსების სატრანზიტო მარშრუტების გამო არ არის საინტერესო, რადგან ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას, ასევე წარმოადგენს ალიანსის საზღვრების გაფართოვება და რუსეთის პოლიტიკური თუ სამხედრო დასწრების/გავლენის შემცირება. გამომდინარე აქედან, ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის და მისი პარტნიორი ქვეყნების ძალისხმევა მიმართულია სამხრეთ კავკასიასა და შავი ზღვის რეგიონში სტაბილური გარემოს უზრუნველყოფასა და რუსეთის ფედერაციის მზარდი გავლენების დაბალანსებაზე.

ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის აქტიური ჩართულობა სამხრეთ კავკასიისა და შავი ზღვის აუზის რეგიონში გავლენების გაფართოვების მიზნით 1992 წლიდან იღებს სათავეს, რაც ითვალისწინებს პოსტსაბჭოთა სივრცის ტრანსფორმაციას და რუსეთის ფედერაციის გეოპოლიტიკურ წინააღმდეგობების დამღევას. აღნიშნულის განხორციელება კი რეგიონში საიმედო მოკავშირეების გარეშე შეუძლებელია, რომელიც ამ შემთხვევაში წარმოადგენილია უკრაინის, საქართველოს, აზერბაიჯანის და სომხეთის სახით, რომლებიც 1994 წლიდან არიან ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის ინიციატივის „პარტნიორობა მშვიდობისთვის“ წევრები. ჩამოთვლილი ქვეყნები წარმოადგენენ ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის პარტნიორ სახელმ-წიფოებს, რომლებსაც გააჩნიათ გარკვეული საერთო და კერძო ინტერესები და პოსტსაბჭოური

სივრცეიდან გამოსვლის შემდეგ თავისი სახელმწიფოებრივი განვითარების პრიორიტეტულ მიმართულებად დაისახეს პროდასავლური ორიენტაცია.

ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის და მისი პარტნიორი ქვეყნების ინტერესები და ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში მიღწეული შედეგები პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო სფეროებში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მათი ურთიერთობების გაღრმავებაში და სამომავლოდ თანამშრომლობის უფრო მაღალ დონეზე გადასვლის თვალსაზრისით. ზოგადი წარმოდგენის შესაქმნელად მნიშვნელოვანია შავი ზღვის აუზის და სამხრეთ კავკასიის რეგიონში სახელმწიფოთა შორის განვითარებული კონკრეტული მაგალითების განხილვა, რომლებიც მიმართულია რეგიონის როგორც ეკონომიკური განვითარების, ასევე მისი სამხედრო პოტენციალის ამაღლებისკენ.

თურქეთის რესპუბლიკის, როგორც ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის წევრი ქვეყნის და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის, როგორც პარტნიორი ქვეყნის ალიანსი - მნიშვნელოვანი მოვლენაა სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, რადგან ის მოიცავს არა მხოლოდ სამხედრო თანამშრომლობას, არამედ ეკონომიკური განვითარების საკმაოდ ხანგრძლივ პერიოდს და რჩება განვითარების პერსპექტიულ მიმართულებად. მათ შორის დიპლომატიური ურთიერთობები სათავეს იღებს 1992 წლიდან და დღემდე შენარჩუნებულია, რა პერიოდშიც განხორციელდა რამდენიმე მნიშვნელოვანი ენერგეტიკული პროექტი⁷, როგორებიცაა:

- **ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი**, რომელიც თურქეთ-აზერბაიჯანის ერთერთი უმნიშვნელოვანესი სტრატეგიული პროექტია. ის ითვალისწინებს რუსეთის ფედერაციის გვერდის ავლით ნავთობის ტრანსპორტირებას მსოფლიო ბაზარზე, რომელშიც საქართველოს აქვს სატრანზიტო ქვეყნის ფუნქცია;
- **შაჰდენიზის, იგივე ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გაზსადენი** ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პროექტია, რომლის მიზანიც საქართველოს და თურქეთის ბუნებრივი აირით მომარაგებაა, ასევე ეს პროექტი არის ალტერნატიული გზა

⁷ მ. კომახია, „სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი“, თბ., 2024. გვ. 19-31. <https://shorturl.at/Wddaz>

რუსეთის ფედერაციიდან მიღებულ აირზე სრულად დამოკიდებულების შემცირება;

- **TANAP-ი, იგივე ტრანს-ანატოლიური მილსადენი**, რომელიც აზერბაიჯანიდან საქართველოს და თურქეთის გავლით გადის საბერძნეთამდე და გრძელდება საბერძნეთის, ალბანეთის და იტალიის ტერიტორიებზე. აღნიშნული მილსადენი სამი ნაწილისგან შედგება: პირველი ნაწილი მოიცავს აზერბაიჯანის და საქართველოს ტერიტორიებს, სახელწოდებით „სამხრეთ კავკასიის გაზსადენი“ (SCP), მეორე ნაწილი - თურქეთის ტერიტორიას სახელწოდებით „ტრანსანატო-ლიური გაზსადენი“ (TANAP), ხოლო მესამე ნაწილი - საბერძნეთის, ალბანეთის და იტალიის ტერიტორიებს სახელწოდებით „ტრანს-ადრეატიკული გაზსადენი“ (TAP). მისი პირდაპირი დანიშნულებაა საწყის ეტაპზე რუსეთის ფედერაციაზე ევროპის ბუნებრივი აირით დამოკიდებულების მაქსიმალურად შემცირება და მომავალში სრულად გამორიცხვა;
- **ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალი** წარმოადგენს რეგიონალური მნიშვნელობის საკომუნიკაციო ხაზს, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის წევრ თურქეთს ალიანსის პარტნიორ საქართველოსთან და აზერბაიჯანთან. აღნიშნული პროექტი დამატებით სატრანზიტო ფუნქციას აძლევს საქართველოს და წარმოადგენს ალტერნატიულ სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო მარშრუტს აზიასა და ევროპას შორის, რომელსაც აქვს სტრატეგიული დანიშნულება ირანის და რუსეთის სარკინიგზო მარშრუტებზე დამოკიდებულების შემცირების თვალსაზრისით.

თურქეთის და აზერბაიჯანის ურთიერთობები, როგორც ზემოთ ავღნიშნე, არ შემოიფარგლება მხოლოდ ჩამოთვლილი ეკონომიკური პროექტებით, მათ მჭიდრო და ეფექტური თანამშრომლობა აქვთ სმხედრო სფეროში, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა 1992 წელს ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის წევრ ქვეყნებთან სამხედრო სფეროში თანამშრომლობის შესახებ. 2020 წელს აზერბაიჯანის გამარჯვების შემდეგ ყარაბაღის მეორე ომში გაფორმდა „შუშას დეკლარაცია“ თურქეთთან სტრატეგიული პარტნიორობის შესახებ, რომელიც მოიცავს ერთობლივ თავდაცვით ვალდებულებებს,

საერთო სამხედრო წვრთნებს და სწავლებებს, საჭირო შეიარაღების წარმოებას და გადაცემას, ტექნოლოგიურ თანამშრომლობას. დეკლარაციის მიხედვით თურქეთი და აზერბაიჯანი ატარებს საჰაერო, სახმელეთო, საარტილერიო დანაყოფების კომპლექსურ საველე სწავლებებს, ასევე სპეციალური დანიშნულების დანაყოფების და სამთო მომზადების სპეციფიურ წვრთნებს. ყოველივე ეს მიუთითებს თურქეთის სახით ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის სამხრეთ კავკასიაში და შავი ზღვის აუზში გავლენების გაფართოვების წარმატებულ მცდელობებს, რაც გარკვეულწილად რუსეთის ფედერაციისა და ირანის გავლენების შემცირებაზე მეტყველებს, როგორც პოლიტიკური და ეკონომიკური, ასევე სამხედრო თვალსაზრისით.

ზემოთ ჩამოთვლილი ეკონომიკური პროექტების რეალიზება და მათი ამოქმედება განხორციელდა სომხეთის რესპუბლიკის გვერდის ავლით, რაც გამოწვეული იყო აზერბაიჯანის/თურქეთის და სომხეთს შორის ათწლეულების მანძილზე ჩამოყალიბებული არაკეთილმეზობლური ურთიერთობების საფუძველზე, თუმცა ყარაბაღის მეორე ომის დასრულების შემდეგ, სომხეთის პოლიტიკური კურსის პროდასავლური მიმართულებით შეცვლისას, წინა პლანზე წამოიწია „შუა დერეფნის“ ალტერნატიულმა ვარიანტმა, რომელიც „ზანგეზურის დერეფნის“ სახელითაა ცნობილი. „ზანგეზურის დერეფანი“⁸ მისი ამოქმედების შემთხვევაში ერთი მხრივ აზერბაიჯანს დააკავშირებს ნახიჩევანის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან და პირდაპირ წვდომას მისცემს თურქეთის რესპუბლიკასთან, ხოლო მეორე მხრივ თურქეთის რესპუბლიკას შესაძლებლობას მისცემს შუა აზიის ქვეყნებთან წვდომაზე, „თურქულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციის“ კონტექსტში. აღნიშნული დერეფნის ექსპლუატაციაში შესვლა დიდ ეკონომიკურ განვითარებას მოუტანს სომხეთის რესპუბლიკასაც, რომელიც ათწლეულების განმავლობაში ეკონომიკურ იზოლაციაში იმყოფებოდა აზერბაიჯანთან და თურქეთთან დამაბული ურთიერთობების შედეგად. მისი ეკონომიკის დიდი ნაწილი მიზმულია რუსეთის ფედერაციაზე, ამიტომ „ზანგეზურის

⁸ პერტაია ლ., „ირანი და რუსეთი სომხეთ-აზერბაიჯანის ზანგეზურის დერეფანზე ვერ თანხმდებიან“ თბ., 2024.
<https://surl.li/njujmb>
ს. მეგრელიშვილი, ნ. ძანაძე, „ზანგეზურის დერეფანი და გრძელვადიანი მშვიდობის პერსპექტივები“, თბ., 2023.
<https://shorturl.at/ILS20>

დერეფნის“ სახით მას პირდაპირ ეხსნება გზა ევროპის მიმართულებით და ხდება სატრანზიტო ქვეყანა, რამაც შესაძლოა დააბალანსოს მისი ეკონომიკური მდგომარეობა რუსეთის ფედერაციასთან სავაჭრო ურთიერთობების ნაწილობრივ ან სრულად გაწყვეტის შემთხვევაში.

აღნიშნული დერეფნის ამოქმედება ჯერ კიდევ აქტუალური განხილვის საგანია, რადგან ამგვარი მკვეთრი გეოპოლიტიკური ცვლილების მოვლენას გააჩნია მოწინააღმდეგეებიც და მომხრეებიც. განსაკუთრებით აქტუალურია აღნიშნულ საკითხში აშშ-ის მედიატორის ფუნქცია აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის სამშვიდობო შეთანხმებაზე და სახელმწიფო საზღვრების გახსნაზე, რასაც ირანის ისლამური რესპუბლიკა აღიქვამს, როგორც არარეგიონალური მესამე ძალის მოახლოებას და მის შესაძლო სამხედრო დასწრებას მოცემულ რეგიონში ირანის საზღვართან. ბოლო ათწლეულში ირანის ისლამურ რესპუბლიკას და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის განვითარებული ნეგატიური მოვლენების, ასევე თურქეთ-ირანის არც თუ ისე სახარბიელო ურთიერთობების ფონზე, „ზანგეზურის დერეფნის“ გახსნა მოაზრებულია სამხედრო-გეოსტრატეგიულ გზათ ირანის მხრიდან. აღნიშნული დერეფნის ამოქმედება ნიშნავს თურქეთის, იგივე ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის გავლენების ზრდას ირანის საზღვართან, სომხეთის სახით მოკავშირის დაკარგვას, ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ირანის ეკონომიკური იზოლაციის გაძლიერებას და შესაძლო სამხედრო დასწრებას. მნიშვნელოვან გამოწვევას ირანისთვის, ასევე წარმოადგენს მოკავშირე სომხეთის რესპუბლიკის პარტნიორობის გაღრმავება პოლიტიკურ და სამხედრო სფეროებში ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და ჩრდილო ატლანტიკურ ალიანსთან. ასეთმა მიდგომებმა შესაძლოა დააზიანოს ან ჩიხში შეიყვანოს სომხეთ-ირანის ურთიერთობები ყველა მიმართულებით.

„ზანგეზურის დერეფნის“ პროექტის განხორციელება და მისი ექსპლუატაციაში მიღება, ერთგვარ ეკონომიკურ დილემათ არის მიჩნეული ქართველი ანალიტიკოსების და პოლიტოლოგების მიერ, რადგან დერეფანი შესაძლოა ახალი გეოსტრატეგიული გადანაწილებისა და ეკონომიკური ცვლილებების საგანი გახდეს. აქ ყურადღება

გასამახვილებელია „შუა დერეფნის“ ტვირთგამტარიანობის შესაძლო კლებაზე და „ზანგეზურის დერეფანზე“, როგორც მის ალტერნატიულ ვარიანტზე.

შავი ზღვის აუზის და სამხრეთ კავკასიის რეგიონი ამბიციური გეგმების მქონე დიდი სახელმწიფოების ინტერესების გადაკვეთის გეოსტრატეგიულ სივრცედ იქცა, სადაც ყველა ცდილობს საკუთარი ინტერესების გატარებას და გავლენების არა მხოლოდ შენარჩუნებას, არამედ მათ გაზრდას. სამეზობლო ველში და მის გარეთ მოქმედი მნიშვნელოვანი აქტიორების რიცხვს მიეკუთვნება რუსეთის ფედერაცია და ირანის ისლამური რესპუბლიკა, რომელთა გავლენები ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მითითებულ რეგიონში მნიშვნელოვნად შემცირდა და დღესაც მიმდინარე პროცესშია. მათ საზღვრებთან დასავლური საერთაშორისო და უსაფრთ-ხოების კოლექტიური ორგანიზაციების გამოჩენამ მნიშვნელოვნად შეცვალა მათი მზარდი გავლენების დინამიკა დაღმავლობისკენ. დასავლური საერთაშორისო ორგანიზაციების ინტერესების და დიდი რაოდენობის ინვესტიციების შემოღებამ სამხრეთ კავკასიაში და შავი ზღვის აუზის ხელმისაწვდომ ქვეყნებში დიდი გავლენა იქონია რუსეთის ფედერაციისა და ირანის ისლამური რესპუბლიკის გავლენების შეკავების თვალსაზრისით.

ირანის გავლენების შემცირება სამხრეთ კავკასიაში და შავი ზღვის რეგიონში გამოიხატება უახლოეს წარსულში სომხეთისა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკებს შორის, ამერიკის შეერთებული შტატების შუამავლობით სამშვიდობო შეთანხმების ინიცირებით. მნიშვნელოვან კომპონენტს აღნიშნულ სამშვიდობო პროცესში ასევე წარმოადგენს აზერბაიჯანის მიერ თავის იურისდიქციაში მოქცეული ყარაბაღის ტერიტორიის სამხრეთ ირანის საზღვარზე კონტროლის დამყარება, რაც ნიშნავს ირანისთვის არამეგობრული ქვეყნის მხრიდან ჩრდილო-დასავლეთ მიმართულებაზე საზღვრის გარკვეულ მონაკვეთზე დამატებითი კონტროლის ბერკეტების ამოქმედებას, ასევე აზერბაიჯანის ტერიტორიის ნახიჩევანთან დამაკავშირებელი „ზანგეზურის დერეფნის“ შესაძლო ექსპლუატაციაში შესვლის დიდი ალბათობა ირანთან მოსაზღვრე სომხეთის რესპუბლიკის მთელ სასაზღვრო მონაკვეთზე. აზერბაიჯანთან

ირანის დაპირისპირების⁹ ათვლის წერტილია 2016 წელი, როდესაც ისრაელის პრემიერ-მინისტრი ბენიამინ მეთანიაჰუ ვიზიტით ეწვია აზერბაიჯანს, სადაც საფუძველი ჩაეყარა ორ სახელმწიფოს შორის სტრატეგიულ თანამშრომლობას, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო სფეროებში. აღნიშნული კი ირანის ისლამისტური რესპუბლიკისთვის, მის საზღვართან სიონისტური ქვეყნის სტრატეგიული მოკავშირე აზერბაიჯანი საფრთხის შემცველი გახდა.

დიდ გამოწვევას და სამხრეთ კავკასიაში გავლენების შემცირებას ირანისთვის, ასევე წარმოადგენს რუსეთის მჭიდრო მოკავშირე სომხეთის მკვეთრად პროდასავლური ორიენტაცია და „ზანგეზურის დერეფნის“ მოდერნიზაციაში არარეგიონალური აქტორის ამერიკის შეერთებული შტატების ჩართვა, რაც ირანი-აშშ-ის¹⁰ მიმდინარე დამაბული ურთიერთობების ფონზე წარმოადგენს მზარდი საფრთხის კიდევ ერთ კერას ირანის ისლამური რესპუბლიკისთვის. ამერიკის შეერთებული შტატების მხოლოდ დასწრება აღნიშნულ რეგიონში არ არის ერთადერთი საფრთხე, რადგან „ზანგეზურის დერეფნის“ გახსნით, სადაც ამერიკის შეერთებული შტატების მონაწილეობის წილი დიდია, ირანისთვის მოხდება სომხეთის გავლით საქართველოზე და შემდგომ რუსეთზე გასასვლელი სახმელეთო მარშრუტის ბლოკირება, რაც დასავლეთის ეკონომიკური სანქციებით ისედაც შეზღუდულ ირანს უზრდის იზოლირების პერსპექტივას მოკავშირე რუსეთის ფედერაციასთან.

სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონის ერთერთ მნიშვნელოვან მოთამაშეს წარმოადგენს რუსეთის ფედერაცია¹¹, რომელმაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ პოსტსაბჭოთა სივრცეში არსებული ქვეყნების უკრაინის, საქართველოს, სომხეთის და აზერბაიჯანის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ნეგატიური როლი ითამაშა, რამაც მისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამხედრო გავლენების მნიშვნელოვნად შემცირება გამოიწვია. რუსეთის ფედერაციის ხისტმა პოლიტიკამ და იმპერიალისტურმა ზრახვებმა კავკასიის და შავი ზღვის რეგიონზე ტოტალური

⁹ გ.წიქარიშვილი, „ირანის ალყასი მოქცევის შიში - დამაბულობა თეირანსა და ბაქოს შორის“, 2021. <https://surl.li/baxncl>

¹⁰ Л.Раванди-Фадаи, „От угрозы войны к переговорам“, 2025. <https://surl.li/zdtdea>

¹¹ მ.მანჩხაშვილი, „რუსეთი და სამხრეთ კავკასია“, თბ., 2019. გვ. 73-88. <https://surl.li/igdkgm>

კონტროლის დაბრუნების მიზნით, რომელიც პოსტსაბჭოთა სივრცეში დასავლეთის გავლენების შეკავებაზე იყო ორიენტირებული შესაბამისი შედეგები გამოიღო, რაც მდგომარეობს:

საქართველოში რუსეთის მიერ პროვოცირებული შეიარაღებული კონფლიქტები:

- ✓ 1991-1993 წლები ეროვნული ხელისუფლების ძალისმიერი შეცვლა და სამოქალაქო ომი;
- ✓ 1992-1993 წლები აფხაზეთის და 1991-1992 წლები სამაჩაბლოს რეგიონებში შეიარაღებული კონფლიქტები¹² რუსეთის მიერ წაქეზებული სეპარატისტულ ძალებთან და საბოლოოდ ორივე რეგიონის ოკუპაცია;
- ✓ 2004 წლის სამაჩაბლოს რეგიონის ხანმოკლე შეიარაღებული კონფლიქტი;
- ✓ 2008 წლის რუსეთ საქართველოს შეიარაღებული დაპირისპირება.

აზერბაიჯანის და სომხეთის რესპუბლიკებს შორის შეიარაღებული კონფლიქტები:

- ✓ 1992-1994 წლები ყარაბაღის პირველი შეიარაღებული დაპირისპირება;¹³
- ✓ 2020 წლის ყარაბაღის მეორე ფართომასშტაბიანი შეიარაღებული დაპირისპირება¹⁴ და რუსეთის პასიური პოზიცია მოკავშირე სომხეთთან მიმართებაში¹⁵.

უკრაინაში რუსეთის მიერ წარმოებული სამხედრო კამპანიები:¹⁶

- ✓ 2014 წლის შეიარაღებული კონფლიქტი რუსეთის ფედერაციას და უკრაინას შორის, რომლის დროსაც მოხდა ყირიმის ნახევარკუნძულის, ლუგანსკის და დონეცკის ოლქების ოკუპაცია;
- ✓ 2022 წლის რუსეთის ფედერაციის „სპეციალური სამხედრო ოპერაცია“, რომელიც გადაიზარდა ხანგრძლივ საომარ მოქმედებებში და მიმდინარეობს დღემდე.

¹² დ.პიპინაშვილი, „სამხრეთ კავკასიის კონფლიქტები და რეგიონალური სტაბილურობის პრობლემები“, თბ., 2009. გვ. 85-161. <https://surl.li/hmcaxt>

¹³ ი.გურგენაშვილი, „ყარაბაღის კონფლიქტის ანატომია“, თბ., 2020. <https://shorturl.at/ezua0>

¹⁴ დ.ბატაშვილი, „ყარაბაღის მეორე ომის მყისიერი გეოპოლიტიკური შედეგები“, თბ., 2020. <https://shorturl.at/xopy1>

¹⁵ ზ.კობახიძე, „ყარაბაღის კონფლიქტი: წარსული, აწმყო, მომავალი“, თბ., 2020. <https://shorturl.at/W9IQI>

¹⁶ გ.ანთაძე, „რუსეთ-უკრაინის ომი გეოპოლიტიკური თეორიების პრიზმაში“, თბ., 2023. <https://surl.li/rpbvfv>
გ.ანთაძე, ყარაღაშვილი გ., „რუსეთ-უკრაინის ომის სამხედრო-პოლიტიკური ასპექტები და საომარი მოქმედებების შესაძლო განვითარების სცენარები“, თბ., 2023. <https://shorturl.at/AWRMD>

ზემოთ ჩამოთვლილი კონფლიქტები პირდაპირ კავშირშია სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონში არასტაბილური, დასავლეთისთვის არამიმზიდველი გარემოს შესაქმნელად, ეკონომიკური სტაბილურობის და განვითარების პროცესების შესაჩერებლად, ასევე კოლექტიური უსაფრთხოების საერთაშორისო ორგანიზაციების გავლენების გაფართოებისთვის ხელის შესაშლელად. ამგვარმა დამოკიდებულებამ პოსტსაბჭოური სივრცის ქვეყნებთან მნიშვნელოვნად დააზიანა დიპლომატიური და კეთილმეზობლური ურთიერთობები რუსეთის ფედერაციასთან, რამაც გამოიწვია რუსეთის ფედერაციის პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო თუ საზოგადოებრივი ურთიერთობების სფეროებში გავლენების მკვეთრი შემცირება და სანდოობის ხარისხის ვარდნა. აღნიშნულზე მეტყველებს რუსეთის ფედერაციის დასწრების მინიმალური ზღვარი სამხრეთ კავკასიის რეგიონში, რადგან ერთადერთი დასაყრდენი პოლიტიკური და სამხედრო თვალსაზრისით რჩება სომხეთის რესპუბლიკა და მის ტერიტორიაზე განლაგებული გიუმრის 102-ე სამხედრო ბაზა, რომლის არსებობაც სომხეთის რესპუბლიკის მიერ ყარაბაღის მეორე ომის და პოლიტიკური ორიენტაციის რადიკალური ცვლილებების შემდეგ კითხვით ნიშნის ქვეშ დგას.

სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონის გეოსტრატეგიული ადგილმდებარეობით დაინტერესების ერთერთ მნიშვნელოვან არარეგიონალურ აქტორს **ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა წარმოადგენს**¹⁷. ჩინეთის მიერ ინიცირებული და უკვე განხორციელების პროცესში არსებული „ერთი გზის - ერთი სარტყელი“¹⁸, წარმოადგენს მნიშვნელოვან ეკონომიკურ პროექტს, რომლის ერთერთი ნაწილია ბაქო - თბილისი - ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალი, ასევე განხორციელების პროცესში არსებული ანაკლიის ღრმაწყლოვანი პორტის მშენებლობა. აღნიშნულმა პროექტებმა, შესაძლოა სამხრეთ კავკასია და შავი ზღვის აუზის რეგიონი აქციოს ჩინეთის და ევროპის ლოჯისტიკურ ჰაზად, თუმცა ამერიკის შეერთებული შტატების და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას შორის ბოლო წლებში განვითარებულმა მოვლენებმა, ძირითადად ეკონომიკურ და სავაჭრო ურთიერთობების ჭრილში, შესაძლოა უარ-

¹⁷ მ. უკლეზა, ციხელაშვილი მ., „სამხრეთ კავკასია- ჩინეთის ურთიერთობები ეკონომიკური განვითარების ჭრილში“, თბ., 2023. <https://shorturl.at/MG0oJ>

¹⁸ გ. პაპავა, „ერთი სარტყელი ერთი გზის ინიციატივა“ და საქართველო“, თბ., 2017. <https://surl.li/uxjavg>

ყოფითი ზეგავლენა მოახდინოს აღნიშნულ პროექტში გათვალისწინებული დერეფნების სრულყოფილად განხორციელების საკითხზე.

ზემოთ ჩამოთვლილი და განხილული სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონის ქვეყნების, დასავლეთის საერთაშორისო ორგანიზაციების და ალიანსების, ასევე ცალკეული არარეგიონალური და რეგიონალური აქტორების, რეგიონით დიდი დაინტერესების და ინტერესთა შეჯახებების ფონზე, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დაინტერესების გეოსტრატეგიულ სივრცეს¹⁹ წარმოადგენს საქართველოს რესპუბლიკა²⁰, რომელსაც აზიისა და ევროპის დამაკავშირებელი სტრატეგიული გეოგრაფიული მდებარეობა აქვს. საქართველოს ინტერესები მიმართულია ქვეყანაში ხანგრძლივი სტაბილური ვითარების შენარჩუნებისკენ, შუა დერეფნის გამართულად ფუნქციონირებისათვის უსაფრთხო გარემოს შესაქმნელად, ასევე სატრანზიტო ფუნქციების გასაზრდელად, ეკონომიკური განვითარების და ფინანსური სარგებლის მიღების მიზნით.

თურქეთთან და აზერბაიჯანთან ორმხრივმა მჭიდრო პოლიტიკურმა, ეკონომიკურმა და სამხედრო თანამშრომლობამ, საქართველოს გეოსტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარე მნიშვნელოვან ეკონომიკური პროექტების განხორციელებას ჩაუყარა საფუძველი, როგორებიც არის ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, შაჰდენიზის, იგივე ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გაზსადენი, ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალი. აღნიშნული, უკვე განხორციელებული პროექტების ფუნქციონირება მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ეკონომიკური განვითარებისთვის, არამედ ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის არაკეთილმოსურნე რეგიონალური აქტორების მხრიდან შესაძლო ფარული ან ღია აგრესიისგან თავის დასაცავად, რადგან ზემოთ ჩამოთვლილი პროექტების უსაფრთხოდ ფუნქციონირება დასავლური საერთაშორისო და კოლექტიური უსაფრთხოების ორგანიზაციების პირდაპირ ინტერესს წარმოადგენს. საქართველოს ტერიტორიაზე გამავალ ენერგორესურსების გამტარი შუა დერეფნის უსაფრთხოება მნიშვნელოვანი გამოწვევა არის

¹⁹ G.Markhulia, „West or East - Georgia's Geopolitical Trajectory“, 2024. <https://shorturl.at/giCzc>

²⁰ ნ.ჩიტაძე, „გეოპოლიტიკა“, თბ., 2011. თავი X, გვ., 295-309., გვ., 332-337. <https://shorturl.at/32Br1>

დასავლეთის ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნებისთვის, რამაც განაპირობა ქვეყნის უსაფრთხოების სექტორის²¹ განვითარებისთვის დიდი ინვესტიციების შემოღება.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ მიმართულებით მრავალეროვნული სამხედრო სწავლებები, რომლებიც ამერიკის შეერთებული შტატების და ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის²² ეგიდით ტარდება საქართველოში, როგორც არის:

- მრავალეროვნული სამხედრო სწავლება „Agile Spirit“, რომელიც 2011 წლიდან ყოველწლიურად ტარდება და მასში მონაწილეობას იღებს ჯარების ყველა სახეობის ქვედანაყოფები;
- მრავალეროვნული სამხედრო სწავლება „Noble Partner“, რომელიც 2015 წლიდან ყოველწლიურად ტარდება და მასში მონაწილეობას იღებს ჯარების თითქმის ყველა სახეობა გარდა საზღვაო ძალებისა.

აღნიშნული სწავლებები მიმართულია სამხედრო მზადყოფნის ამაღლებისკენ, ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის შეიარაღებულ ძალებთან თავსებადობის მისაღწევად და სტანდარტებთან მიახლოებისთვის, რაც საბოლოოდ ემსახურება ნატო-ს წევრი და პარტნიორი ქვეყნების შეიარაღებულ ძალებთან ერთად საბრძოლო მოქმედებათა სინქრონიზაციას. აღნიშნული სწავლებების საქართველოში ჩატარების ერთერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობისა და უსაფრთხოების გარანტიების ზრდა, საიმედო პარტნიორების არსებობის დემონსტრირებით.

დასკვნა

ნაშრომში წარმოდგენილი ფაქტები და განხილვები, ნათლად წარმოაჩენს სამხრეთ კავკასიის და შავი ზღვის აუზის რეგიონის გეოსტრატეგიულ მნიშვნელობას ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის და მისი პარტნიორი ქვეყნებისთვის. პოლიტიკური,

²¹ი.კოგან, „სამხრივი თანამშრომლობა სამხედრო და ენერგოუსაფრთხოების სფეროში: მოსკოვის და ვაშინგტონის რეაქციები“, 2014. <https://surl.lu/zwwbt1>

²²შ.მებისაშვილი, „გაწვევრიანების სამოქმედო გეგმა (MAP) - სამხედრო შეკავების ბერკეტი, თუ ფიქცია?“, თბ., 2022. გვ.4-19 <https://shorturl.at/Bm86N>

ნ.ლუჟავა, „ნატო-საქართველოს თანამშრომლობის პერსპექტივები, უკრაინაში მიმდინარე ომის გამოცდილების გათვალისწინებით“, თბ., 2022 გვ.36-48. <https://shorturl.at/Bm86N>

ეკონომიკური და სამხედრო ხასიათის მჭიდრო ურთიერთანამშრომლობა მიმართულია რეგიონის სტაბილურობის შენარჩუნებისთვის და უსაფრთხო გარემოს შესაქმნელად, ეკონომიკური მეგაპროექტების განხორციელების მიზნით და ევროპის ქვეყნების მიმართულებით ენერგორესურსების მიწოდების არხების დივერსიფიცირებისთვის. აღნიშნული რეგიონი ინტერესთა გადაკვეთის გეოსტრატეგიული სივრცეა, სადაც მსოფლიოს უდიდეს სახელმწიფოთა გავლენების მოპოვების, შენარჩუნების, ზრდის და კლების ტენდენციები აშკარად შესამჩნევი ხდება ახალი გეოპოლიტიკური გადანაწილებების ფონზე.

აზიიდან ევროპის მიმართულებით ენერგორესურსების გადაზიდვის ერთერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს ტრანსპორტირების ხარჯების მინიმალიზაცია, რაც ხელსაყრელია სამხრეთ კავკასიის „შუა დერეფანის“ გამოყენებით, თუმცა მხოლოდ გადაზიდვები მცირე დანახარჯებით არ წარმოადგენს სრულყოფილ გარანტიებს ენერგორესურსების გამტარუნარიანი მეგაპროექტების განსახორციელებლად, აუცილებელია ხანგრძლივი სტაბილურობისა და უსაფრთხოების გარანტიებიც, რაც მოითხოვს მასპინძელი ქვეყნების უსაფრთხოების სექტორის განვითარებას და სრულყოფას. ყოველივე ეს კი რათქმაუნდა მეტყველებს თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროებში უწყვეტი ინვესტიციების შემოღინებას ენერგორესურსების გამტარუნარიან ქვეყნებში, ასევე მრავალეროვნული სამხედრო სწავლებების სისტემატიურ ორგანიზებას, საბრძოლო მზადყოფნის ხარისხის გაუმჯობესების, მოქმედებათა სინქრონიზაციის და ძალთა დემონსტრირების მიზნით.

როგორც ზემოთ ავღნიშნეთ მნიშვნელოვან რეგიონალურ და არარეგიონალურ აქტორებს შორის ხშირია პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო ინტერესთა გადაკვეთები აღნიშნულ რეგიონში, რაც ქმნის ტურბოლენტურ ვითარებას და მნიშვნელოვნად აზიანებს რეგიონის სტაბილურობის სტატუსს. გამომდინარე აქედან დასავლური საერთაშორისო ორგანიზაციები ცდილობენ რეგიონის ქვეყნებთან სტრატეგიული თანამშრომლობის გაღრმავებას, სამხრეთ კავკასიის სატრანზიტო პოტენციალის გაფართოვებას და ამავე რეგიონში ალტერნატიული მარშუტების

დივერსიფიცირებას რუსეთის ფედერაციის გვერდის ავლით და ენერგორესურსების მხრივ მასზე დამოკიდებულების შემცირებით.

რეგიონის ტურბოლენტური ვითარების მიუხედავად, რომელიც გამოწვეულია რეგიონით დაინტერესებული სახელმწიფოების პოლიტიკურ და სამხედრო ინტერესთა შეუთავსებლობით, რეგიონის, როგორც ეკონომიკური ზონის განვითარება უწყვეტ პროცესს წარმოადგენს და სარგებლობა მოაქვს როგორც ინვესტორებისთვის, ასევე მასპინძელი ქვეყნებისთვის. გამომდინარე აქედან რეგიონის უსაფრთხო და სტაბილური განვითარება დამოკიდებულია მის მიმართ მზარდი ინტერესების მუდმივად არსებობაზე და შეძლებისდაგვარად დაბალანსებული ურთიერთობების ჩამოყალიბებაზე რეგიონის ყველა მოთამაშესთან.

ბიბლიოგრაფია

- ანთაძე გ., „რუსეთ-უკრაინის ომი გეოპოლიტიკური თეორიების პრიზმაში“, თბ., 2023. <https://surl.li/lxwrlt>
- ანთაძე გ., ყარაღაშვილი გ., „რუსეთ-უკრაინის ომის სამხედრო-პოლიტიკური ასპექტები და საომარი მოქმედებების შესაძლო განვითარების სცენარები“, თბ., 2023. <https://surl.li/cgrwpv>
- ბატაშვილი დ., „ყარაღაშის მეორე ომის მყისიერი გეოპოლიტიკური შედეგები“, თბ., 2020. <https://surl.li/qzvwex>
- გურგენაშვილი ი., „ყარაღაშის კონფლიქტის ანატომია“, თბ., 2020. <https://shorturl.at/ezuao>
- კობახიძე ბ., „ყარაღაშის კონფლიქტი: წარსული, აწმყო, მომავალი“, თბ., 2020. <https://surl.li/rijmjh>
- კომახია მ., „სამხრეთ კავკასიის ენერგო დერეფანი“, თბ., 2024. გვ. 19-31. <https://shorturl.at/Wddaz>
- კოგან ი., „სამხრივი თანამშრომლობა სამხედრო და ენერგოუსაფრთხოების სფეროში: მოსკოვის და ვაშინგტონის რეაქციები“, 2014. <https://surl.li/ehmgxx>
- ლეჟავა ნ., „ნატო-საქართველოს თანამშრომლობის პერსპექტივები, უკრაინაში მიმდინარე ომის გამოცდილების გათვალისწინებით“, თბ., 2022 გვ. 36-48. <https://shorturl.at/Bm86N>
- მეგრელიშვილი ს., ძანძავა ნ., „ზანგეზურის დერეფანი და გრძელვადიანი მშვიდობის პერსპექტივები“, თბ., 2023. <https://shorturl.at/ILS20>
- მანჩხაშვილი მ., „რუსეთი და სამხრეთ კავკასია“, თბ., 2019. გვ. 73-88. <https://surl.li/kwhpdy>
- პაპავა ვ., „ერთი სარტყელი ერთი გზის ინიციატივა“ და საქართველო“, თბ., 2017. <https://surl.li/swnorw>
- პერტაია ლ., „ირანი და რუსეთი სომხეთ-აზერბაიჯანის ზანგეზურის დერეფანზე ვერ თანხმდებიან“ თბ., 2024. <https://shorturl.at/y6iAA>
- პიპინაშვილი დ., „სამხრეთ კავკასიის კონფლიქტები და რეგიონალური სტაბილურობის პრობლემები“, თბ., 2009. გვ. 85-161. <https://surl.li/awqrfq>

უკლება მ., ციხელაშვილი მ., „სამხრეთ კავკასია- ჩინეთის ურთიერთობები ეკონომიკური განვითარების ჭრილში“, თბ.,2023. <https://shorturl.at/MG0oI>

ჩიტაძე ნ., „გეოპოლიტიკა“, თბ.,2011. თავი X, გვ., 295-309., გვ.,332-337. <https://shorturl.at/32Br1>

ძევისაშვილი შ., „გაწევრიანების სამოქმედო გეგმა (MAP) - სამხედრო შეკავების ბერკეტი, თუ ფიქცია?“, თბ.,2022. გვ.4-19 <https://shorturl.at/Bm86N>

წიქარიშვილი გ., „ირანის ალყასი მოქცევის შიში - დამაბულობა თეირანსა და ბაქოს შორის“, 2021. <https://surl.li/iuedzy>

Раванди-Фадаи Л., „От угрозы войны к переговорам“, 2025. <https://surl.lu/tjmlry>

Markhulia G., „West or East - Georgia's Geopolitical Trajectory“, 2024. <https://shorturl.at/giCzc>